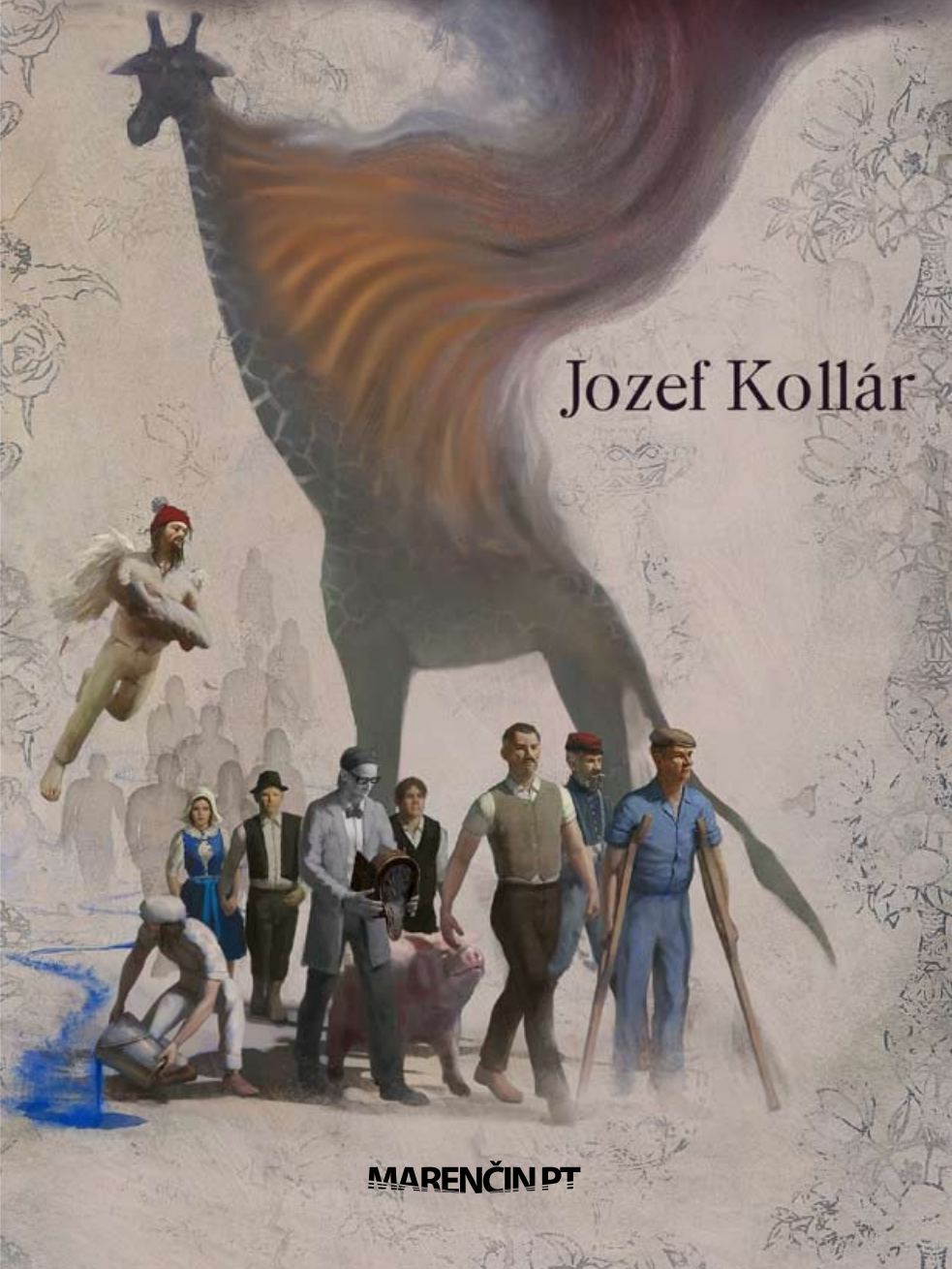

Dom na Myjave

Jozef Kollár

MARENČIN PT

Toto dielo je fikcia a podobnosť postáv s osobami živými alebo zosnulými, ako aj miestami, kde sa odohráva dej, tak ako to napísal autor, je čisto náhodná. Pravdou je však to, že knieža Karla Schwarzenberga (1937 – 2023), potomka českého šľachtického rodu a neskoršieho ministra zahraničných vecí Českej republiky, dojčila žena z myjavských kopaníc.

JOZEF KOLLÁR

Dom na Myjave

MARENČIN PT

*Napísanie knihy formou štipendia a vydanie knihy
z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia*

Copyright © Jozef Kollár, 2025
© Marenčin PT, spol. s r. o., Bratislava, 2025
Jelenia 6, 811 05 Bratislava
marencin@marencin.sk www.marencin.sk
Cover © Marenčin Media
Cover Illustration © Daniel Skákala
Layout © Marta Blehová
1085. publikácia, 1. vydanie

ISBN 978-80-569-1273-7 (viaz.)
ISBN 978-80-569-1274-4 (ePDF)
ISBN 978-80-569-1275-1 (ePub)

Na to sa nedá zabudnúť.

Prechádzal som sa s otcom po Obchodnej ulici. Boli osemdesiate roky a mali sme byť šťastní, že žijeme v rozvinutom socializme. Otec sa pod chvíľou pristavoval pri niektorých zo starých domov a zanietene hovoril o tom, aký obchod tam bol a kto ho vlastnil. Často sa vracal do minulosti, v ktorej sa nadchýnal slušnosťou a eleganciou. Obaľoval sa do nej v šedých rokoch normalizácie ako do teplej farebnej deky.

– Tu bol Brouk a Babka, tu Pallener, Meinl, Srb, Baťa, Pavúk...

Potom mi povedal krátky príbeh o svojom otcovi, mojom dedovi Milovi. Milovej spolužiačke niekto ukradol korunu, ktorú mala položenú na školskej lavici. Keď sa žiadne z detí nepriznalo ku krádeži, učiteľka vyzvala žiakov, aby jej ukázali kapsy. Ukradnutá kovová minca vypadla z dedovej.

– Milo... Ty?! Veľmi si ma sklamal. O tebe som si to nemyslela, – povedala učiteľka. Dedo sklopil zrak a bolo mu do plaču. Tak strašne sa hanbil, nebol schopný povedať čo len slovo na svoju obhajobu. Hanbil sa aj za

skutočného vinníka. Nevedel pochopiť, ako mu niekto mohol urobiť niečo také. Cítil, že by sa zbytočne bránil tým, že mu ukradnutú mincu niekto vhodil do kapsy, aby sa jej zbavil takýmto podlým spôsobom. Bolo by to ešte horšie. Učiteľka mala vinníka, čo jej zvýšilo sebavedomie a rešpekt od žiakov. Dôkaz bol jasný, nemala dôvod niečo meniť. Spolužiaci od tej chvíle považovali môjho deda za zlodēja. Keď nevedel zaspáť, predstavoval si, ako sa to mohlo stať. Na nič však neprišiel dovtedy, kým sa v jed-
no skoré augustové ráno nezobudil na veľkú zimu. Mal strpnuté nohy, vôbec si ich necítil, nedokázal sa postaviť z postele. V tom okamihu si bol istý, že ukradnutú mincu mu vhodil do tašky jeho spolužiak Karol Zubor. V ten deň bol týždenníkom, učiteľkiným pomocníkom. Do jej kabinetu prišiel po učebné pomôcky. Učiteľka mu tam mohla povedať o niečo skôr ako ostatným o krádeži a prehliadke tašiek, ktorú chystala. Zubor sa ukradnutého peniazu potreboval čím skôr zbaviť, a tak ho v nestráženej chvíli hodil do dedovej kapsy. Dedo ho nevidel, a ako slušne vychovaný chlapec vedel, že bez dôkazu nič nezmôže. Presne to isté o ňom vedel Karol Zubor. A nezabudol na to. O niekoľko desaťročí si ho vytiahol zo svojho zvráteného panoptika a využil vo svoj prospech. Bola to daň za to, že dedo vtedy v škole mlčal a tým dovolil zlu, aby začalo rásť?

Karol Zubor svojho spolužiaka Mila zneužil ako vysúvací rebrík k svojim pofidérnym hviezdám.

Vstúpil do dedovho života a zakorenil sa v ňom.
Ale tento príbeh nie je len o ňom.
Je aj o nádeji, maliarovi a žirafe.
Našťastie.

S domom po dedovi Milovi sú len starosti.

Vyššie päťdesiat rokov po jeho smrti mi pripomína otlčenú kocku na hranie. Mám naňho matnú spomienku, keď mi kúpil v poljamskej krčme napolitánky Jamajky, žuvačky Velim a kofolu. Žuvačky boli zabalené v zelených papierikoch. Voňali mentolom. Kofola v skutočnosti nebola kofola, ale iba jej napodobenina, citrokola alebo slovkola. Mentol v žuvačke sa rýchlo vyžugal, a tak som o chvíľu hrýzol už len hmotu bez chuti. V tom čase na chodníkoch ležalo veľa vyplutej hmoty: bez farby, chuti a zápachu.

Už nežijú ani moji rodičia. Dva roky pred smrťou matky sa rozviedli, aby si darovali voľnosť. Otec ju prežil o šesť mesiacov a tri dni. Myslím, že bez nej nedokázal žiť. Zabila ho prílišná sloboda, keď sa nemusel nikomu podriaďovať a ospravedlňovať.

K dedovi Milovi sme jazdili sporadicky. Matka bola typickým mestským človekom. Prekážali jej kurince na dvore, do ktorých občas stúpila, a potom preklínala celú Poljamku. V takých chvíľach fajčila jednu cigaretu od druhej. Najčastejšie Olympie a bétéčky. Otcovi bolo jedno, či sa vyhýba psím exkrementom v Bratislave, alebo kurin-

com na Poljamke. Najradšej zo všetkého spal. Tvrdil, že sa mu nikdy nič nesníva, ale to som mu neveril. Možno si len nepamätal, alebo nechcel pamätať.

Naposledy som bol v dedovom dome so svojou ženou a našimi dvomi malými synmi. V lete sme tam vydržali štyri dni. Presnejšie, tri a pol. V noci, okolo jednej, praskla prírodová hadička spojená so záchodovou misou. Roztrhla sa na desiatich centimetroch dĺžky. Pripomínalo to šlusdefekt na plášti bicykla. Keby sa moja žena nezobudila na to, že počuje tieť vodu, tak by bola do rána vytopená celá chalupa.

– Myslela som si, že sa niekto sprchuje. Až potom mi došlo, že deti spia a ty ležíš vedľa mňa. Vyskočila som z posteľe a utekala do kúpeľne. Voda už tiekla popod dverami.

Aj napriek tomu, že sa rozvádzame, stále spím so svojou ženou. Presnejšie, spím vedľa nej, a nemám s tým žiadny problém. Tvrdí, že ani jej to nevadí. Príčinou nášho rozvodu nie je náš spoločný spánok, ale vzájomné od cudzenie sa. Každý z nás sa ocitol na inej ceste, blúdime v neustále sa zväčšujúcom lese. Necítíme už vôňu stromov a nedokážeme sa nájsť, ani vrátiť do bodu, z ktorého sme sa začali jeden druhému vzdávať. Naše deti sú pre nás jedinou motiváciou, aby sme spolu zostali o niečo dlhšie. V tomto starom dome sa nikdy necítili dobre. Aj keď sa začnú hrať v spustnutej záhrade, väčšinou sa to skončí

úrazom niektorého z nich. Potom chcú ísť domov. Okamžite. V meste sa cítia bezpečnejšie.

– Viac ma tu neuvidíš, – povedala mi žena, keď sme sa naposledy vracali z Poljamky do Bratislavy.

Čo by iní dali za to, keby mali chalupu na kopaniciach, len pár kilometrov od Južnej Moravy... Radšej som v takýchto chvíľach ticho. Vnímam škridlu na streche, „posypanú“ machom, ktorú posunul vietor doľava a otvoril dažďu priestor na zatekanie. Musím vyliezť na strechu a narovnať ju. Niekedy.

Ešte v ten večer som v Bratislave napísal niekoľko inzerátov ohľadom predaja dedovho domu. Pozrel som sa na svojich synov. Hrali sa v detskej izbe a vyzerali spokojne. Moja žena sa na mňa po dlhom čase usmiala. Vzbudilo to vo mne kúsok nádeje. Na rozdiel od nej som sa nikdy nechcel rozviesť. Keď si niečo vezme do hlavy, nepozná cestu späť. Alebo že by predsa ... ?

Dlho do noci som sedel nad počítačom s podsvietenou klávesnicou. Bolo pár minút pred jednou v noci, keď sa ozval prvý záujemca o kúpu dedovho domu na Poljamke. Neprekvapilo ma, že nie je z Bratislavy, ale z Brna. Proti kúpnej cene, ktorú som navrhol, nemal výhrady. Obhliadku sme si naplánovali na nedeľu.

– Dohodnuté, – odpísal mi.

Bolo pol druhej, keď som si ľahol do postele. Moja žena už spala, zobudilo ju zavrzganie postele.

– Tak ako? – opýtala sa.

– Dohodnuté, – odpovedal som.

Do dedovho domu, vzdialeného od hlavného mesta stodesať kilometrov, som prišiel vo štvrtok večer. Na piatok som si vzal dovolenku. Šéfovi sa to nepozdávalo, lebo v piatok máme najviac roboty, ale napokon mi deň voľna s ťažkým srdcom podpísal. Pred príchodom potenciálneho kupca z Brna musím dom, stodolu aj garáž upratať, čo mi pri mojom slimačom tempe zaberie dosť veľa času, a tak je časová rezerva namieste. Nesmiem zabudnúť ani na posunutú škridlu na streche a vikier, za ktorým je uskladnená storočná slama.

Nazval som ho vikier plný ikier.

Toto spojenie je strašný nezmysel, ale pekne sa rýmuje. Skoro ako zelené jelene. Ďalší verš mi k vikieru nenapadol, a tak ho už nič neprekoná: Vikier plný ikier.

Opakujem sa. Keď sa mi niečo usadí v hlave, potom dlhšie trvá, kým to z nej dostanem. Nedávno to bolo heslo z rádia, vďaka ktorému výherca získal slušné peniaze. Môj mozog si ako automat dokola opakoval vetu „Ja sa výhry nebojím“ ešte dlho po tom, čo už bolo o šťastnom výhercovi rozhodnuté.

Pri upratovaní nemám jasný plán. Čistím, umývam alebo zametám, kde mi napadne, a potom sa otáčam zo strany na stranu ako slon na kolotoči a neopatrným pohybom zašpiním aj to, čo už malo byť akože čisté. Teraz som začal drhnúť dlážku v kuchyni, čo sa onedlho ukázalo ako zlá stratégia, keďže som musel po nej chodiť, aby som sa dostal k oknám a skriniam. Konečne mi došlo, že podlahu z vŕzgajúcich dosiek, kedysi nasiaknutých býčou krvou, som si mal nechať až nakoniec. Zohrial som vodu a zalial si nesku, pričom som prešiel po čerstvo umytej dlážke, ktorá nestihla vyschnúť. Zostali na nej odtlačky mojich papúč, ktoré vlastne ani nie sú moje. Najradšej by som chodil po chalupe a záhrade bosý, ale raz som na to doplatil. Pod nízkokmennou jabloňou ma poštípala muchnička. Aj keď má milý názov, je to pekná sviňa. Angličania ju volajú black fly. Od bolesti sa mi podlomila noha a zrútil som sa do trávy ako pri infarkte. Najskôr som si myslel, že je to kliešť, ale ten neštípe, len sa zaryje pod kožu a vylučuje jedy. Proti bolesti po štipnutí muchničky mi nezabrala žiadna masť. Dočítal som sa, že black fly môže spôsobiť aj otravu krvi. Mne našťastie otrávil len pár dní.

Práve som utieral starú kovovú piecku, keď zazvonil zvonček. Pri bránke stál dedo Ripka s kravou. Zviera som zo svojho uhla pohľadu videl len od krku dole. Pripomínalo mi valec alebo stôl vyrobený z masívneho oválu a potiahnutý fľakatou látkou.

– Chceš mlieko? – opýtal sa Ripka.

Prikývol som. Kravu uviazal o pouličnú lampu. Už som videl aj jej uslintanú papuľu.

Ripka mal zablatené topánky. Sadol si v kuchyni na oplieskanú hnedú lavicu a vybral z plátenného ruksaku litrovú fľašu od Coca-Cola Zero cukru naplnenú mliekom tesne pod vrchnák. Postavil ju na stôl.

– Čerstvé, – povedal.

Nalial som mu do kalíška slivovicu. Našiel som ju na povale, ukrytú vo vykuchanom televízore značky Zenit, ktorý mal čiernobiely obraz. Najčastejšie bol zrnitý. Zakrývali ho zaprášené dosky so zaschnutými kúskami bielej farby a ťažké lesklé dubové čelo manželskej postele. Možno tú slivovicu páľil ešte dedo Milo a zabudlo sa na ňu. Do prasknutej šálky s blednúcim namaľovaným kvetom som si nalial čerstvé kravské mlieko. Zdvihol som ho k prípitku, ktorý ale Ripka neopätoval.

– Bola suchá zima, bude suché leto, – prikývol a naraz vypil kalíštek slivovice.

Nalial som mu druhý.

– Úrody bude menej. Aj o polovicu, predpokladám.

Chcel som mu naliať do tretice, ale odmietol trochu váhavým pohybom ruky. Oči by aj chceli.

– Stačí.

Opýtal som sa ho, čo som dlžný za mlieko. Mávol vysušenou rukou s hodinkami Prim na popraskanom ko-

ženkovom náramku a bez slova vykročil k pootvoreným dverám.

Išiel som za ním. O chvíľu zmizol za bránou. Zmizla aj krava.

Vrátil som sa do kuchyne a dopil pohár mlieka. Až vtedy som si uvedomil, že som ho mal najskôr prevariť, a tak som ho preventívne zapil kalíškom slivovice. Na čerstvo umytej dlážke zostal odtlačok blata v tvare Ripkovej bagandže a vedľa neho kúsok slamy s polovičným klasom. Pripomenulo mi to pierko zapichnuté v klobúku, ktorý prešlo auto.

S upratovaním musím začať z opačnej strany izby.

Pohľad mi padol na fľašu retiazkujúcej slivovice z vykuchaného televízora. Keby som si nalial ešte kalíštek, tak by som už dnes nič neurobil. Ani pretrhnúť sa ale nie je zdravé. Čaru slobody a pôžitku predstavivosti som napokon podľahol.

Prebral som sa až na povale. Cez mesiac prechádzali oblaky ako špinavé kusy látky na ceste do práčovne. Občas pripomenul žltok preseknutý ostrým nožom na dve polovice. Hviezdy ožívali nadčasovou rýchlosťou, zabodnuté v kovovom zvone oblohy. V šere lampy obalenej v pavučine sa nad skriňou so secesnými vázičkami z fajansy tiahli zvitky prachu. Na skrini ležal hnedý kufor previazaný remeňom. Cez vikier som sa pozrel na dvor.

Letiaci oblak pod mesiacom pripomínal šál herečky Sarah Bernhardtovej v rútiacom sa kabriolette...

Začnem upratovať od povaly. Ale až zajtra.

Druhá polovica júna býva niekedy na kopaniciach teplejšia, ako ľudia očakávali. Vône v povetří ťahajú ich vnemy k letu. Denné teploty sa šplhajú k tridsiatim stupňom, nočné sú znesiteľné. Mám chuť vyjsť na priedomie, sadnúť si na kamenný schod, popíjať slivovicu, pofajčievať cigarilos s príchutou vanilky a pozeráť sa na Čachtický hrad. Môj kamarát Maroš v deň smrti grófký Alžbety Báthoryovej pod ním niekoľkokrát prespal v spacáku. Tvrdil, že čaká dôležitý odkaz a pri tom z dlhej chvíle pozoruje netopiere. Jeden z nich sa mu zdal povedomý, a tak ho priateľsky pozdravil: „Ahoj, Betka.“ Mám ťa rád, básnik Maroš, aj keď už pár rokov lovíš hviezdy unášané netopiermi z druhej strany rieky. Mám rád aj tento kraj legiend, slivkových samôt, ovocných koláčov, slaných posúchov s kôprom a preliatej krvi. Silný vietor akoby rozumel, na čo myslím. Skrúca vetvy stromov do strašidelných tvarov. Zbožňujem túto chvíľu pre seba. Na vysokom kameni, slúžiacom vyše sto rokov ako schod z dvora na priedomie, sa stávam aj ja vetrom a letím s ním do polí. S odkazom vypáleným dojemna.

Dojemná.

Lahodná.

Voňavá.

Kvapka slivky na jazyku.
V zemi vydrží stovky rokov.
Na slnku sa orosí.
Hlt rannej rosy.
Konáre sú život.
Ohnuté vo vetre.
Udržateľné vo vánku.
Lámu sa pod ťarchou.
Praskajú.
Hlasno.
Padajú k zemi.
Len hlupák nemení názory.
Zložil som zo skrine starý kufor.
Doteraz som ho tu nevidel.
Alebo nevnímal?

Kufor som zniesol z povaly a otvoril ho v kuchyni. Na veku má žltnúcu nálepku s namaľovanou hlavou kamzíka a nápisom Vysoké Tatry. Postavil som ho na stôl a sadol si na štokerlu, nad ktorou visí obrúsok s vyšívanými barokovými deťmi a nápisom: „V dome, kde láska býva, slniečko sa rado díva.“

Teraz sa budem dívať ja a možno aj niečo uvidím.

Kufor je ťažký, asi sú v ňom fľaše so slivovicou alebo údené v konzervách. Dedo Milo páčil aj zaváral sám, nikoho k tomuto nepustil. Jeho údené najlepšie chutilo s bielym chlebom a kyslou uhorkou, alebo kvašákom. Nikdy som nejedol nič lepšie.

Z kufra som odmotal remeň a otvoril obidve kovové pracky. Prekvapilo ma, že sa zhrdzavený mechanizmus nezadrel. Kto ho zatváral posledný? Koho odtlačkov prstov som sa po desiatkach rokov dotkol? – Nikdy nevedieš, čo robíš poslednýkrát, – napadlo mi.

Otvoril som veko a pomaly ho nadvihol. Nahromadený prach mi udrel do nosa. Kýchol som. V kufri sú starostlivo poukladané zošity. Môže ich byť dvadsať, možno viac. Každý je na prebale označený arabskými číslicami napísanými

tmavomodrým atramentom. Cítim zápach hnijúceho papiera. Pripomenulo mi to povodne na Devíne, keď sme zo zatopenej pivnice vynášali štósy časopisov, novín a kníh. Na okamih som zostal sklamaný, čakal som, že v kufri bude niečo iné. Vo vlhkých zošitoch môžu byť číselné záznamy za spotrebovanú elektrinu, vodu, prípadne výšky súm za kúpu a predaj polí. Ale prečo je ich tak veľa? Otec vravel, že čím bol dedo starší, tým chcel vlastniť viac pozemkov. Aj na smrteľnej posteli túžil po ďalšom políčku Pod brehami. Starat' sa o zem, opatrovať ju, hýčkať si ju ako svoju milú... Snívanie nás odlišuje od zvierat, môžeme vlastniť všetko, stačí si to predstaviť. V skutočnosti mal dedo starý dvojizbový dom s gánkom, kuchyňou a komorou, ktorá v lete slúžila ako veľká chladnička. Nikdy sa nestážoval. Slovom, ani povzdychom. S nebohou ženou Alžbetou poctivo vychoval dvoch synov a najdúcha Ďurka, ktorého mal rád ako svojho. Mal aj nízkokmenný sad s jablňami, malé pole a na staré kolená rakovinu prostaty a vysychanie kĺbov. Posielali ho na operáciu, ale lekárom neveril. Trápila ho predstava, že po ich zákroku viac nevstane. Nikomu nechcel byť na obtiaž. Ani sám sebe. Do posledných chvíľ sníval o tom, že ožije tri či štyri áre pôdy pred lesom, kam sme si chodievali opekať slaninu, chlieb a jablká. Túžil tam pestovať kukuricu a slnečnice. Každý deň presviedčal smrtku, aby ho nechala na svete o niečo dlhšie, že sa jej za to raz odvdáči. Neviem, ako to myslel.

Len staré, nepotrebné papiere... Chystal som sa kufor zatvoriť a odnieť na dvor, medzi ostatné veci na vyhodenie, ale zvedavosť bola silnejšia. Na ulici sa ozval zachrípnutý štekot psa, postupne sa k nemu pridali ďalšie. Vytiahol som z kufra zošit označený vymaľovanou číslicou 1 a otvoril ho. Strany boli zlepené do papierovej masy. Od prebalu som sa ich pokúsil oddeliť nechtami. Po chvíli sústredenej snahy povolili. Prekvapil ma uhladený rukopis. Akoby tie vety písala žena. Len písmeno „t“ bolo o niečo krivšie ako ostatné. Pripomínalo zabodnutý kríž v zemi. Porovnával som ho s dedovým písmom na šekoch v kredenci a okamžite som zistil, že rukopisy sú totožné. Zabudnuté šeky tu už vyše polstoročia v kredenci nikomu neprekážajú. Mama vravela, že môj otec mal vďaka nim pocit, že jeho tatko žije a len si odskočil na Myjavu kúpiť krkovičku, alebo k holičovi Havlovi. Holič sa volal inak, myslím že, Fízek, ale prezývka Havel mu prischla v čase, keď v šesťdesiatych rokoch strihal deti na Havla. Všetci vyzerali rovnako, akoby ich jedna mater mala, v mlieku kúpavala a u Havla na Havla strihávala. Prevádzku mal v dome na rohu, oproti evanjelickému kostolu. Dedo k nemu nechodil často, ale jeho návštevy vždy stáli za to. O jeho kujónstvach si hovorili (a postupne ich vylepšili) aj v Priepastnom, Vaňovciach, na Dubovci či v Zradníku. Keď Havel zvýšil poplatok za strihanie z troch na päť korún, dedo mu vrazil do ruky trojkorunáčku s tým, že za tú robotu to stačí. Holič zostal prekvapený, a potom mávol rukou,

niečo predsa musel urobiť pre záchranu svojej holičskej cti. Deda mal rád, vedel, že hádka s ním mu za to nestojí. Otec vravel, že deda Mila mali všetci radi, ale niektorí len odtiaľ potiaľ.

Pri listovaní v zápisníku označenom číslom 1, som čoskoro zistil, že v ňom nie sú len bežné účty za jedlo, elektrinu a uhlie. Poznámky majú v pravých horných rohoch dátumy. Dedo si do zápisníkov písal aj počasie, kvalitu úrody, ale aj to, kto sa v tom roku narodil, umrel a akým spôsobom. S obľubou spojil do jedného slova až tri slová, niekedy aj s predložkami. Nerobil si z toho veľkú hlavu. Veľké písmená nepísal len na začiatku vety, ale aj uprostred vety alebo na začiatku posledného slova. Možno skúšal zápisky prečítať aj odzadu a nájsť v nich skrytý význam. Skúsil som to a zistil som, že veta prečítaná odzadu má skutočne inú atmosféru. Takéto lingvistické harakiri je možné najmä v jednoduchých vetách typu – Dovtedy bolo Daždivo, ktoré sa dajú prečítať odzadu – Daždivo bolo dovtedy. Cítite to? V druhom prípade je už na začiatku vety niečo nedopovedané, čo vzbudzuje záujem o pokračovanie. Čím bol dedo starší, tým viac upúšťal od veľkých písmen uprostred vety alebo na začiatku posledného slova. Mal obstojnú štylistiku, ale pravopisným chybám sa nevyhol. Na to, že mal vychodené dve meštianky, jeho poznámky neboli zlé. Skôr naopak. Myslím, že na písanie mal talent.

V marci som sa dožil trináct Liet. Žatvu sme mali v auguste, na začiatku Mesiaca. Dovtedy Pršalo. Klasov nebolo vela, vetrisko ich poválalo. Vo štvrtok som bol s mamkou u tety Šujanech Anki v Lubime. Odtiaľ sme sa Vracali cez Turú a Myjavu, na Hornú Poljamku. Na ceste bol Moj bratranec Palo. Je už mládenec, má Bicykel. Pánsky, černé kolo. Dámske vyzerá ináč. Vzal ma na štanglu. Dovtedy som nikdy Nebol tak daleko. Na Poljamku je to odtiaľ vyše dvacat KM. Cesty – samý šterk a kamene, no, jak na Dedine. Velakrát sme do Kopca šlapali, aj Tlačili. Najviac ma upútala Myjava. Ne potok, ale mesto Myjava. Išli sme na malinovku, k Pagáčovi. Do šenku. Šenk bol osvetlený vnútri, pouličné Svetlo svietilo vonku. Tolko svetla som nikdy Nevidel. Na Poljamke nemáme lampy, ale na Myjave sú blízko seba až tri Velké. Myjava je už pre mna veľkomesto, tak jako Newyork alebo Paríš. Pohladnice Newyorku a Paríša nám ukázala učiteľka, a tak somal s čím porovnávat. Ale už nikdy som z osvetleného Newyorku a Paríša nemal taký veľký zážitok jako z Myjavy.

Dedove zápisky a poznámky pokračujú v ďalších zošitoch. Je ich spolu dvadsaťštyri, každý husto popísaný. Končia sa rokom 1968, keď dedo tragicky zahynul. Život zachytil tak, ako ho videl a pozorne vnímal. Istý čas mi trvalo, kým som jeho texty prepísal do nasledujúceho príbehu. Jeden ľudský život sa zmestil do útlej knižky. Možno aj to je úspech, mnohí toľko šťastia nemali. Niektoré životy

sa skončia jednou stranou prečítanou pri poslednej rozlúčke so zosnulým, ďalšie niekoľkými riadkami...

– Dlhá má byť len klobása, – možno by na to povedal dedo Milo, len neviem, akú klobásu by mal na mysli, či vyúdenú, alebo tú mäkkú, na varenie.

Milo nemal vlastný bicykel ani v roku 1921 a bratranec Paľo, ktorý bol už mládenec, mu ten svoj nepožičal. V najlepšom prípade ho odviezol pár metrov na štangli. Podľa starých fotiek bol bicykel na začiatku dvadsiateho storočia pre mládencov prestížnou záležitosťou, v súčasnosti porovnateľnou s lepším autom. Vtedajšie modely sa robili tak, že okrem jednoduchých základných boli aj rôzne vyčakané, s prvkami secesie na riadidlách, štangli alebo šajbe. Čím ich majiteľ viac vyzdobil a vyleštil, tým viac ohúril dievčatá. Bicykle predstavovali určité spoločenské postavenie.

Čoskoro som z dedových zápiskov pochopil, že ešte dlhý čas nebol majiteľom bicykla, a tak nemal čím dievčatá ohúriť. Možno len svojou priateľskou povahou, ale to dlho nevydrží. Rád chodil pešo, a keď mal voľno, ešte viac pozoroval veci okolo seba a počúval príbehy, ktoré si poctivo zapisoval. Možno chcel získať náklonnosť dievčat v Poljamke svojím talentom.

Je tu veľká zima. Paradajky nám červenajú až na začiatku Jesene. Aj na jablká si musíme počkať. Mamka hovorí, že celú večnosť. Zima prichádza už na konci septembra.

Sneží a mrzne. Potrebujete hrubé gace. Voda v kýbli mrzne. V roku nekúrime len šesť týždňov. Ujec Slamek má v hlave vela Múdrosť, ale aj Sprostosť. Nevie, čo je lepšie. Povedal mi, že prví obyvatelia sa v Poljamke usídlili v roku 1627. Táto jeho múdrosť sa mi Páči. Ale na druhej strane – ako to môže vedieť tak presne? Šak vtedy nežil. Keby sa ftedy narodil, mal by tristošesťnásť rokov a to je dost vela aj na taký stromisko. Také somariny ma Prepadávajú v hlave nad ránom, ešte pod duchnou. Najviac rolí mal nejaký farár z Myjavy. Jednou z nich bola Kišákovská, teraz Ušákovská. Utečenci z Moravy sem prišli počas Útlaku, Reformácie. Moseli na nich vyvíjať silný tlak, keď prišli práve sem. Prvých z nich sa usadili v lokalite, ktorá vyzerala ako Jama. Majetky ohodnocovali takto – od pol jamky nahor a od pol jamky Dolu. Preto sa naša dedina volá Poljamka. Moji spolužiaci a kamaráti to Nevedeli. Domnievam sa, že netušili. Zaujímajú ich len dzířčence. Šak, dobre. Keď máme chuť, zvažeme si z hander lobdu a hráme fodbal Pri Krčme, tam je rovina. Není dlhá, ale je. Naši predkovia zabudli na cinter, až tak sa im tu muselo dobre žiť. Ani by si nan nespomenuli, keby neumrel nejaký Líška Ján. Zapísali to do gebíra a potom ho moseli uložiť do zeme. Nájst vhodné miesto ale nebolo ľahké, samé kamene tu máme. Skaly veľké jak krmné husi. Pod brehami konečne našli to miesto a tam ho pochovali. Zasypali ho a večer nanho spomínali pri Pálenom. Šak, kde Inde? Dvaja z nich zabľúdeli v noci na jeho hrob aj s flašou pálenky.

– Aj, Líška, nebožtík, ani reznú si nestihel tohto roku okošтовat a jak si sa na nu tešiel, – povedal jeden z nich a pred dreveným krížom zdvihol flašu s pálenkou k mesiacu. V tej chvíli zavyl pes.

– Ná šak ulej, – ozvalo sa z teho hrobu. Ten korhel flašu okamžite vypustil z paprče, vzal nohy na pleca a zastavil sa až v Turej Lúčine. Pri čerstvej oráčine od vyčerpania padel na zem jako gace a bolo po nem. Druhý kamas z Líškovho hrobu odtedy nepovedal jediné slovo, len syčí jak zmija.

Na tretí den bol z dôvodu náhleho úmrtia na Poljamke ďalší pohreb. Ludia po nem už radšej pálenku nepili, šak kdo by chcel byt ďalší na rade? Báli sa, že im bude z teho strašiť ve Vršáku.

Spomínam to len preto, aby som vedel, na čom Som.

Na jeseň roku 1922 sa stalo niečo neobyčajné.

Cez Poljamku prechádzal autobus so Študentmi. Zastal poniže krčmy. Študenti z neho vybehli a šli ščat. Do pola, aj do kríkov. Moseli mat naponáhlo. Videli sme ho každý zvlášť: Ja z jablčného sadu, ďalší z domu a pola. Bol už večer, keď jeden Študent, ktorého zabudli, s ruksakom na chrbte, prišiel k nám na Dvor. Tam, poniže stodoly, kde roste medovka a maliny. Máme tam aj stroj na sečku, ktorý poskladal nejaký Pagáč /náturista/ ze Šaščína. Priženil sa K nám. O dve dekády neskôr zmontoval aj prvú

práčku na Poljamke. Mal šikovné ruky, ale hovoril čudne. Nikdy som nevedel, či hovorí, alebo spieva. Celkom jak náš farár.

– Nemajte obavy! Vaše prádlo bude čistejšie jak vylúpeček, – vychvaloval svoju práčku Pagáč.

Hrubé drefko! Tá jeho práčka nebola nič Hodna! Vrčala jak mlátačka a prádlo trhala na kúsky. Gazdiná do nej hodila košelu a ven vyšli len pásiky látky. Šak, opraté boli, ale nosit sa nedali! Šak ako aj? Kdo si na seba obleče kúsky látky, len Rarášek! Ženy to Pagáčovi chceli spočítat. Honili ho po celej Poljamke, aj o pole vyššie, ale nedobehli ho. Asi bol trénovaný utekať, nohy mal dobré. Pri Pramenistej doline vyliezol na strom a vydržal tam do Rána. Potom strípól, zachrnel a Spadel na zem. Na hlavu. Odvtedy je na Hlavu. Práčku na Poljamke nikto nechce. Pri tom šeckom sa temu ani Nečudujem.

Zablúdený študent z autobusu vyzeral ako náš, len vlasy a oči mal černé. Blčali mu jak uhlík v kamnách. A stále hovoril dokola: Olá, olá, olá... Akoby hľadal našu Olu, teda susedovie Olinu, ale tá ho Nepoznala. Šak, odkiaľ by aj mohla?! Na dvore bol Tatenko a Mamenka. Študent nám chcel asi niečo dôležité povedať, ale nerozumeli sme mu ani hrubé drefko. Rukami-nohami vysvetľoval, že išel ščať a pritom zašiel hlbšie do lesa. Keď sa vrátil k ceste, Autobus tam už nebol. Prečo ale jeho Spolužiaci nepovedali učiteľovi, že im niekto ze skupiny chýba? To

je velice čudné. Vonku sa stmievalo, a tak sme študenta zobrali do našej Kuchyne. Keď uvidel mojho mladšieho brata, zase spustil to svoje: – Olá, olá, olá... A brat mu na to odvrkel, že kolá nemáme, že nie sme až takí Bohatí, jak vyzeráme pred domem. Prikývol, akoby temu rozumel. A možno aj niečo rozumel, to ja neviem posúdiť. Mamenka mu nabrala do taniera fazulnej polévky a do ruky mu vepchala kúsok slaného koláča posypaného kóprom. Šak, hladný bol jako vlk, chucilo mu. Skotil vela. Práve dojedal slaný koláč, ktorý mal byť moj, keď z maštale zabučal Býk.

– Korida! Olé! Korida! Olé! – kričal študent a mával nad hlavou handrou na riad. Odvtedy nevoláme nášho býka ináč jako Olé Korida Olé. Dostal meno aj priezvisko, dokonca až dve. Študent ho chcel hneď vidieť. Do maštale si zobral tužku a skrčené výkresy, ktoré si vytáhol z ruksaku. Po ceste podával šeckým ruku a slušne sa predstavoval: Ali, alebo tak Nejako, možno Hali, ale né Halali, také dlhé to meno zas nemal. Aspoň chvíľu nehovoril olá, olá, olá. Ola fčil aj tak není doma, išla k stareнке do Stráží, tak Co teda? A keby niečo, má frajera. Ali by od neho mohol dostať aj jednu spádovú po Papuli. To sme nemohli dopustiť, návšteva je veľká a osobitá vec. Neboli sme si istí, či sme mu dali šecker, jak sa patří, a tak sme boli radšej Ticho. Šak si niekto prenho Príde a nám môže byť jedno, či je to Ali, Hali, Gali, alebo Dali. My sme mu šecker dali.

Ali vošiel k býkovi do maštale a zas spustil to svoje, jak

verklík: Olá, olá, olá a pritom chytil býka za rohy. Musel to už niekedy urobiť, inak by sa posral, šak býk má aj dve tony! Pritiahol si jeho hlavu k sebe a Niečo mu šepkal do ucha. To, čo sa potom stalo, som nikdy nevidel a už ani neuvidím, počítam. Zviera, inak pekná a zákerná svina to je (furt do nás kope), nezaútočilo a miesto toho si k nemu pritúlilo veľikú hlavu. Dokázal v nom potlačiť strach jak Mikuláš. Ten svatý. Knaz hovoril, že porazil diabla a diabol mu začal slúžiť. Báľ som sa, že Ali býka uriekne a nebude nám slúžiť jak doteraz, ale skape. Aj susedovej krave počarovala stará babizňa Verateta od Nálepov. Vyhrážala sa susede pred domom za nejakú somarinu a tá odvtedy ostala v strehu, keby dačo. Raz v noci sa tak zlakla čudných zvukov z ulice, že od strachu prepichla vidlami lavú nohu žabe, ktorá visela na vemene jej kravy a cecala z neho asi mléko. Ale to bolo šecko, na čo sa zmohla, žaba utiekla aj s prepichnutou nohou. Na druhý deň Poljamčania zbadali tú strigu Veratetu, jako kríva po Poljamke, presne na tú prepichnutú Nohu. Malina viac nedala ni kvapku a do mesiaca skapala.

Ali ustúpil tri kroky od býka a rýchlymi pohybmi ho začal Kreslit. Pozreli sme sa na seba a Potom nanho. Prečo si vybral býka, na čo mu bude kus masa na výkresy?! Máme toho viac, neviem, čím ho zaujalo zviera v smradlavej maštali? Potom nám ukázal obrázek. Býka nakreslil tak, že sme ho nespoznali. Mal hlavu jak rozpálené kamna v prvej izbe, keď je mínus dvadsatpäť. Išlo z neho teplo, horúco, a ešte

niečo, čo ani neviem pomenovať. Ali musí mať zvieratá moc rád a rozumie im, a tak mu ukážeme aj Kolárikovho Brava. Kolárik je rarita, aj jeho Brav je rarita, máme tak dve rarity. Na jednu dedinu až-až. Kolárik opatruje brava ako svatý obrázek už dvanásť rokov. Nemá to srdce, aby ho zabil a urobil z neho klobásy a jelitá. Namiesto toho svinu poludštuje proti šeckým pravidlám. Zašlo to až tak daleko, že mu varí také isté jedlo jako sebe. Svina roste a Kolárik nezabíja. Namiesto toho zvačšuje chliev a hrbí sa pritom, jako by sa tej svini klanal. Chová sa jak malý pičúr. Tvrdí, že to robí z lásky, aby svini netrčala polka tela z chléva, keď prší alebo mrzne. Ale, ja sa pýtam – je to ešte stále človek, ten Kolárik? Bravovi dal ľudské meno: Že Vratko! Ale ten jeho brav je skorej Zvratko ako Vratko, lebo šablí od prežírania. Na Ukrajine je hladomor a na Slovensku jedna sviňa prežratá. Kto to kedy videl?! Odporné takéto volačo. Keby Vratka prehodili cez plot na Ukrajinu, Kolárik má po starosti a Ukrajinci po hlade. Načo je toto šecko dobré? Keď brava nezabije, jedného dna ten jeho Vratko – Zvratko rozmláti chliev a rozpučí ho jak mandelinku. Povála domy a zničí sady so slivkami, jablkami, aj hruškami. Slivky v pálenici dobre tečú, majú vela šťavy. Teho somára mi není lúto a keď, tak len trochu.

– Espektacular, – pošepol Ali ohromene, zaujal iný postoj, urobil pár krokov doprava a začal malovať brava z inej časti chlievu. Pritom – asi od vzrušenia – mykal nohou, akoby chcel kopnúť do lopty. To ťažké slovo espektacular

som si zapamatal preto, lebo je ťažké. Ali mal čo robiť, aby sa mu Kolárikov brav zmestil na výkres a nemusel z neho niečo ubrať, alebo pridať.

– Keď sa tak na Vratka kukám, cítim výčitky svedomia za ťeckých, ktorí nežijú, ale iba žerú. Vychoval som ho na svoj Obráz, nemožem mu teraz len tak streliť guľu do hlavy, – obhajuje sa Kolárik, keď tomu prasatu leje do hranta aj to, čo si od huby odhrne.

– Espektacular, espektacular, – opakoval Ali. Od údivu mal otvorené ústa. Rukami-nohami som ho upozornil, aby bol opatrný a nevletela mu do nich osa, lebo by zle dopadol. Bratrancova žena Marianna Puchlá nechala malú dcérku Žofku v tráve a tam jej do úst vešiel Had. Mohla to byť užovka, ale aj slepúch, Zmiju nepredpokladám. Koniec toho hada zbadali v poslednej chvíli, nestihli ho už zachytiť. Žofku zdvihli zo zeme a obrátili hore nožkami, ale had z nej Nevypadel. Odvtedy si každý večer líhajú do postelí so strachom, že Žofke vylezie z bruška a pohrdúsi ťeckých, celú rodinu.

Ali sa v stodole zdržal dve hodiny. Tatenko povedal, že má lepšie zdržiaky ako on. Zaujali ho veci, ktoré máme do Žatvy. Čarbal ich na okraje už pokreslených výkresov a vyzerali celkom inak, ako ich vidíme za svetla, alebo večer, pri lampáši. Tatenko rozbehol rukou doma poskladaný stroj na sečku a ten Aliho Ohromil. Večer sme ho došikuvali k vatre, ktorú robíme na vršku, na Jána. V túto noc majú najväčšiu moc tri živly: Zem, Voda, Oheň. Môžem

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy ***Dom na Myjave***.

Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.